

Педагогічне спілкування з батьками

Основою педагогічної взаємодії є спілкування, адже саме спілкування є і найважливішою умовою, і засобом розвитку особистості. Одним з видів педагогічної взаємодії є спілкування педагога з батьками вихованців, головна мета якого — побудувати партнерські стосунки та забезпечити психолого-педагогічний супровід сімейного виховання. Щоб досягти цієї мети, потрібно майстерно володіти ефективними технологіями спілкування

Технології педагогічного спілкування з батьками

Нині більшість педагогічних колективів чітко усвідомлюють пріоритетність сімейного виховання та важливість психолого-педагогічної допомоги батькам. Але, як свідчать наукові та емпіричні дані, цей напрям діяльності залишається для сучасного вихователя найскладнішим.

На організацію ефективної взаємодії із сім'ями *негативно впливають такі чинники:*

- Ø надмірна вимогливість до батьків;
- Ø навіювання батькам негативного образу дитини;
- Ø невпевненість вихователя у своїй правоті;
- Ø невміння вихователя поглянути на ситуацію з позиції батьків.

Крім того, критична налаштованість вихователя стосовно батьків, небажання шукати індивідуальний підхід до сім'ї загалом і до кожного її члена зокрема спричиняють виникнення складних ситуацій під час спілкування з батьками.

Розв'язання таких складних ситуацій не можна відкладати на якийсь час, оскільки **від характеру стосунків педагога із сім'єю залежить ефективність освітньої роботи з дитиною**. Непорозуміння, різне ставлення до деяких питань виховання і розвитку дошкільників — усе це призводить до сумних наслідків, коли батьки не довіряють вихователю і навпаки. Це розлагоджує їхні дії, ставить під сумнів можливість партнерства, про необхідність якого ми говоримо.

Види спілкування педагога з батьками

Вихователі визнають, що у повсякденному спілкуванні з батьками інколи трапляються ситуації, які неможливо розв'язати, не уникнувши конфлікту. На думку психологів, це пов'язано з тим, що педагоги не знають психологічних особливостей особистості батьків.

Наприклад, зчаста батьки ображаються на педагога, якщо їхня дитина не бере активної участі у ранках, навіть вірша не читає, тоді як інші діти задіяні у двох, а то й більше номерах чи сценках. Зазвичай аргументи вихователя щодо недостатньої готовності дитини до публічних виступів не допомагають. На думку фахівців, педагогові у такій ситуації потрібно спочатку обов'язково похвалити дитину за участь у святі і наголосити на тому, що у неї найкраще вийшло, наприклад, вона була спритною у грі або гарно співала. Лише після цього слід пояснити, що прочитати вірш вона поки що соромиться, їй страшно одній стояти перед повним залом, але якщо підтримати дитину, все обов'язково вийде. Потім варто запропонувати мамі чи тату підібрати для наступного свята нескладний вірш, який вони могли б розповісти разом з дитиною. Слід пояснити батькам, що так вони допоможуть дитині подолати тимчасові труднощі, створивши для неї ситуацію успіху. За потреби педагог має

допомогти батькам підібрати відповідний вірш, обіграти спільний виступ батьків і дитини під час свята.

Тож щоб запобігти виникненню складних ситуацій, вихователь повинен володіти прийомами ефективного спілкування з батьками. З огляду на те, що спілкування педагога з батьками вихованців зазвичай спрямоване на розв'язання пізнавальних і особистісно-розвивальних завдань, його правильніше буде назвати педагогічним спілкуванням.

Можна виокремити **два види** педагогічного спілкування педагога з батьками:

Ø *групове (фронтальне) спілкування* — передбачає спеціально організовані заходи, спрямовані на розв'язання низки інформаційних, пізнавальних та комунікативних завдань;

Ø *диференційоване спілкування* — передбачає як спеціально організоване, так і спонтанне спілкування педагога з мамою чи татом певного вихованця або з групою батьків. Таке спілкування спрямоване на розв'язання завдань індивідуальної роботи з батьками, зокрема індивідуального консультування, або диференційованої роботи з окремими групами батьків, сформованими за певними ознаками: неповні сім'ї, сім'ї з двома і більше дітьми, сім'ї майбутніх першокласників тощо.

Завдання групового педагогічного спілкування вихователь розв'язує найчастіше успішно. Провести традиційні: батьківські збори, прочитати лекцію або організувати групову тематичну консультацію може будь-який педагог.

Диференційоване педагогічне спілкування здебільшого викликає у вихователя великі складнощі, оскільки **передбачає безпосередній індивідуальний контакт**.

Характер спілкування педагога з батьками зазвичай обумовлений такими **особистими якостями** педагога:

- Ø психолого-педагогічною підготовкою;
- Ø комунікативною культурою;
- Ø психологічною готовністю до спілкування.

Педагогічне спілкування з батьками буде малоефективним, якщо у вихователя бракує хоча б однієї із зазначених якостей, а діадичне спілкування (спілкування двох) у цьому випадку і взагалі неможливо налагодити.

Чи володіє сучасний вихователь усіма цими якостями? На жаль, ні. Більшість дослідників зазначають достатній рівень психолого-педагогічної підготовки педагогів й водночас низький рівень комунікативної культури та неготовність до ефективного педагогічного спілкування.

Основою комунікативної культури є товарицькість — стійке прагнення до контактів з людьми, уміння швидко їх встановлювати. Наявність у педагога товарицькості є показником високого комунікативного потенціалу.

Товарицькість як якість особистості **передбачає:**

- Ø комунікабельність як здатність відчувати задоволення від процесу спілкування;
- Ø емпатію як здатність до співчуття, співпереживання;
- Ø ідентифікацію як уміння ставити себе на місце іншої людини, відчувати себе у її світі.

Педагогічна діяльність потребує спілкування постійного і тривалого. Тому вихователі з нерозвиненою комунікабельністю швидко стомлюються, роздратовуються і не отримують задоволення від своєї діяльності загалом. Крім того, у комунікативній культурі педагога виявляється рівень його моральної вихованості.

Психологічна готовність до спілкування передбачає достатній рівень володіння педагогом технікою спілкування. Вихователеві важливо навчитися спілкуватися з батьками так, щоб уникати позиції «обвинувача» та негативної оцінки дитини. Ефективно допомагає у цьому техніка «Я-повідомлення», запропонована американським психологом Томасом Гордоно. За умови умілого застосування вона знижує напругу і сприяє формуванню довірчих стосунків між педагогом і батьками.

Використання техніки «Я-повідомлення»

За допомогою «Я-повідомлення» можна не лише висловити ті почуття, які виникають у складних ситуаціях, а й коректно позначити існуючі проблеми і при цьому, що вкрай важливо, усвідомити власну відповідальність за їхнє розв'язання. Для того щоб опанувати цю техніку спілкування, необхідно навчитись усвідомлювати свої почуття й уміти правильно повідомляти про них.

Структурно «Я-повідомлення» складається з чотирьох частин.

Перша частина — слід об'єктивно, неупереджено описати ситуацію або поведінку людини, що викликає у вас негативні почуття (напруження, роздратування, невдоволення). Описувати ситуацію чи чийсь поведінку зазвичай починають зі слова «коли»: «Коли я бачу, що...»; «Коли я чую...»; «Коли я стикаюся з тим, що...». У цій частині «Я-повідомлення» потрібно констатувати факт, уникнувши і неясності, і звинувачувального тону та моралізаторства. Потрібно говорити про поведінку людини (дитини або батька), але не давати оцінку її особистості.

Друга частина — потрібно назвати ті почуття, які ви відчуваєте з приводу поведінки людини («Я відчуваю роздратування, безпорадність, біль, прикрість тощо»).

Третя частина — слід чітко і ясно показати, яка негативна дія призводить до такої реакції.

Четверта частина — має містити прохання або повідомлення про те, як саме партнер по спілкуванню може змінити свою поведінку.

Варто намагатися, щоб «Я-повідомлення» не переходило у «Ти (Ви)-повідомлення». Це призводить до «зісковзування» на позицію обвинувача. Цієї помилки можна уникнути, якщо використовувати безособові пропозиції.

«Я засмучуюся, що Ви досі не принесли фізкультурну форму!» — неправильний варіант.

«Я засмучуюся, коли у дітей немає фізкультурної форми». — правильний варіант.

Звичайно, щоб користуватися цією технікою, потрібна практика, вправління, має пройти певний час, поки така форма зворотного зв'язку стане для вихователя природною навичкою спілкування. Важливо не відступати, оскільки, освоївши такий спосіб спілкування, педагоги обов'язково оцінять його ефективність у розв'язанні складних ситуацій.

Допомогти вихователям оволодіти технікою «Я-повідомлення» може вихователь-методист, організувавши відповідну ділову гру. Для цього слід роздрукувати на картках і запропонувати вихователям для обіграння і обговорення типові ситуації з педагогічної практики, де описано не завжди правильні дії педагогів. Після чого визначити правильні рішення, використовуючи наведені коментарі практичного психолога.

Структура «Я-повідомлення» з прикладами

| Структура «Я-повідомлення» | | | |
|--|---|--|---|
| Об'єктивне описування події чи чіткої поведінки | Мої почуття | Причина виникнення почуття | Висловлювання прохання |
| Коли ви критикуєте мою роботу, не говорячи, у чому я помиляюся | Я відчуваю нерозуміння | Адже я не знаю, що конкретно потрібно виправити | Скажіть мені, що я роблю не так |
| Коли ви запізнюєтеся на заняття | Я відчуваю, що мені важко, і засмучуюся | Мені доводиться міняти хід заняття, я втрачаю час | Будь ласка, намагайтеся приходити вчасно |
| Кожного разу, коли ви не приходите на батьківські збори | Я відчуваю прикрість і досаду | Адже через те, що мені доводиться передавати інформацію вам особисто, я витрачаю багато часу | Якщо ви не в змозі прийти, будь ласка, пришліть когось замість себе |

Складання синквейнів

Ще однією важливою і необхідною у роботі з батьками якістю педагогів є здатність **резюмувати потік інформації**, викладати свої ідеї, почуття і уявлення кількома словами. Це важливе вміння, яке потребує вдумливої рефлексії, заснованої на багатому понятійному запасі. Гарним способом формування цього вміння є **складання синквейнів**. Тож педагогів варто цілеспрямовано вчити складати синквейни. Насамперед слід ознайомити вихователів з правилами їх написання.

*Синквейн (з франц. *cinquains* – «п'ять рядків» – віри, який синтезує інформацію у коротке висловлювання, що описує теми і дає змогу рефлексувати з будь-якого приводу.*

Перший рядок містить слово, що позначає тему синквейна. Зазвичай це іменник.

Другий рядок — два прикметника, що описують тему.

Третій рядок — три дієслова, що позначають дії, пов'язані з темою.

Четвертий рядок — речення (фраза) з чотирьох (або більше) слів, у якому висловлено ставлення до теми або почуття з приводу обговорюваного. Таким реченням може бути крилатий вираз, цитата відомого автора, прислів'я або складена педагогом фраза у контексті теми.

П'ятий рядок — це слово-резюме, яке визначає нову інтерпретацію теми, виражає до неї особистісне ставлення.

Складання синквейнів можна використовувати у роботі над будь-яким напрямом освітнього процесу.

Приклади синквейнів

Діти

Рідні, кохані.

Грають, бешкетують, пустують.

Квіти, що розквітли на щастя.

Життя.

Дитина

Рухлива, весела.

Грає, займається, пустує.

Найцінніше у житті.

Щастя!

Вихователь

Дбайливий, мудрий.

Допомагає, розвиває, вчить.

Для дітей друга мама.

Наставник.

Батьківство

Компетентне, творче.

Любить, піклується, ростить.

Продовження роду — виховання дитини.

Співкерування (батька і матері).

Синквейни — швидкий і потужний інструмент для аналізу, синтезу і узагальнення інформації. Тож вихователю-методисту важливо спонукати педагогів до вправління у складанні синквейнів систематично, цілеспрямовано і з певною педагогічною метою. Крім того, цим прийомом педагоги можуть скористатися і під час проведення заходів для батьків, щоб узагальнити запропоновану їм інформацію. За синквейнами, складеними батьками, вихователь може визначити, чи точно і чи у повному обсязі слухачі усвідомили необхідну інформацію, чи засвоїли вони важливі, ключові поняття.

Грамотне використання вихователями прийомів педагогічного спілкування допоможе уникнути складних ситуацій у роботі з батьками та дасть змогу об'єднати зусилля дошкільного закладу і сім'ї у важливій загальній справі — вихованні та розвитку дітей.

Типові ситуації з практики спілкування педагогів з батьками вихованців

Ситуація 1

Вихователь розповіла мамі Миколки Р. про те, що нового хлопчик дізнався на заняттях, і запропонувала закріпити вивчений матеріал удома. Мама різко відповіла, що їй ніколи займатися з дитиною вдома і що це обов'язок вихователя — він «отримує за це зарплатню».

Коментар психолога:

Звичайно, дуже добре, коли батьки і вихователі спільно виховують і розвивають дитину. Але є сім'ї, де батьки, з різних причин, не хочуть (чи не можуть) займатися з дитиною самі. Якщо у вашій групі є дитина з такої сім'ї, необхідно за можливістю приділяти їй більше уваги.

Цей конфлікт не вдасться розв'язати шляхом конфронтації, адже змусити маму займатися з дитиною вихователь не вправі. Тож краще взагалі не конфліктувати. Це дасть змогу вихователю зберегти професіональну гідність. Дуже важливо не підтримувати нав'язаний мамою різкий тон спілкування. Краще спробувати опосередковано спонукати маму до занять з дитиною. Вихователь-методист разом з психологом можуть підготувати на стенд матеріали щодо організації занять та ігор вдома, розмістити там рекомендації щодо вивчення дітьми окремих тем, конкретні ігри, завдання.

Ситуація 2

Забираючи дитину з дитячого садка, батьки Олі З. обурилися з приводу того, що одяг їхньої дитини забруднений. Вони звинуватили педагога у недбалому виконанні своїх обов'язків, недогляді. Вихователь пропонує батькам усю прогулянку тримати їхню доньку за руку.

Коментар психолога:

Якщо педагог запропонував батькам такий варіант розв'язання проблеми у жартівливій формі, можливо, це гарний вихід з цієї ситуації. Адже гумор — прекрасний засіб зняти психологічну напругу. Але варто одразу ж доброзичливо пояснити батькам, як важливо дитині «награтися», що обмеження рухової активності діти сприймають як покарання, а для дитячого садка підійде не такий дорогий одяг. Але замисліться над словами батьків, адже диму без вогню не буває.

Ситуація 3

Ганнусю С. батьки приводять у групу після сніданку, тож дівчинка постійно пропускає ранкові індивідуальні заняття, ігри та зарядку. Коли педагог зауважила, що потрібно дотримуватися режиму дня дитячого садка, батьки наголосили, що мають право приводити свою дитину тоді, коли їм це зручно.

Коментар психолога:

Можливо, на наступні батьківські збори вихователіві потрібно зробити яскраву презентацію ранкових занять з дітьми, використавши при цьому відеофрагменти, фотографії, провести улюблену дошкільнятами зарядку разом з батьками. Важливо наголосити на результатах ранкових індивідуальних занять з дітьми.

У спілкуванні з батьками не варто послуговуватися звинувачувальними інтонаціями, оскільки це змушує їх до психологічного захисту у вигляді «нападу». Краще застосувати метод «Я-повідомлення», висловивши свої почуття. Наприклад: «Мені прикро, що Ганнусі не було зранку, адже ми з дітьми розучували нову, таку веселу зарядку (гру)».

Ситуація 4

Зульфія Р. — активна, рухлива дівчинка, але важко адаптується до умов дошкільного закладу. Вихователь порадила мамі звернутися до дитячого невропатолога. Мама дівчинки зустріла пораду «багнетами», звинуватила педагога у нетолерантно-му ставленні до її доньки, оскільки вона з татарської сім'ї. Також мама дівчинки пообіцяла поскаржитися завідувачу дошкільного навчального закладу.

Наступними днями Зульфія не відвідувала дитячий садок. Пізніше з'ясувалося, що дівчинку таки показали лікарю, який призначив їй лікування. Через місяць дівчинка знову стала відвідувати групу, проте стосунки вихователя і мами так і не налагодилися.

Коментар психолога:

Якби таку інформацію мама почула від лікаря дитячого садка або психолога, її реакція була б іншою. Звичайно ж, конфлікту можна було б уникнути. Не потрібно викликати вогонь на себе, звертайтеся за допомогою до фахівців. Пам'ятайте про межі своєї компетенції!

Ситуація 5

Вихователі тривалий час були свідками конфлікту між бабусею і мамою щодо виховання Марічки К. — однієї з вихованок дошкільного закладу.

Якщо дівчинка жила у бабусі, її приводили в дитячий садок вчасно, і весь день Марічки проходив у межах встановленого у дошкільному закладі режиму.

Коли Марічку забирала мама, то наступного дня вона приводила дівчинку в дитячий садок десь о 10.30, коли всі заняття добігали кінця, і лишалися лише прогулянка та спілкування з дітьми. Часто мама й зовсім не приводила Марічку в садок без поважних причин.

Оскільки Марічка відвідувала старшу логопедичну групу, вихователь зауважила мамі, що такі відвідування не принесуть користі дитині. Мама поскаржилася завідувачу дошкільного навчального закладу, а дівчинку забрали з дитячого садка і записали до підготовчої групи у школі.

Коментар психолога:

По-перше, абсолютно неприпустимо сприймати батька як суперника. Повчальна позиція може образити навіть урівноважену людину. Пам'ятайте, батьки і вихователі — співпрацюють, виховуючи дитину.

По-друге, твердження про те, що відвідування дитячого садка (навіть нерегулярне) не приносить користі дитині, щонайменше, непрофесійне. У будь-якому випадку, спілкування з однолітками не лише корисне для дитини дошкільного віку, але й необхідне.

Пам'ятайте, у старшій групі дитячого садка розв'язують не лише освітні завдання!

Ситуація 6

Богдан М. постійно бере чужі речі (цукерки, іграшки) з шафок дітей. Вихователь повідомила про це батьків, але вони почали звинувачувати у цьому

усіх інших дітей, виправдовуючи Богдана. Ситуації повторюються, а бесіди з батьками не дають жодних результатів. Конфлікт не розв'язано.

Коментар психолога:

Дошкільний вік — період формування моральних цінностей та засвоєння морально-етичних норм поведінки. На цьому етапі розвитку дитині важко приборкати свої імпульсивні вчинки. Дуже важливо у цій ситуації не навішувати на хлопчика «ярликів», категорично заборонено називати його злодієм. Слід тактовно поводитися з батьками дитини й безпосередньо з малюком, висловлювати занепокоєння через його поведінку завдяки «Я-повідомленню» (Я засмучена ...) і спокійно пояснюйте кожного разу, що так робити не можна, така поведінка неприпустима. Віра батьків у свою дитину тільки допоможе. Набагато гірше, якщо вони починають «вживати заходів», оскільки страх зробить дитину легкодушною, посилить її неправильну поведінку.

Практичний психолог допоможе з'ясувати причини такої поведінки дошкільника.

Ситуація 7

Вихователь, залучаючи Юрка Р. до спільних ігор з іншими дітьми, помітив, що він увесь час хоче бути першим. Він робить усім дітям безліч зауважень, говорить, що вони грають не за правилами. Тож діти відмовляються з ним грати. Педагог також помітив, що вихованець здебільшого не правий.

Тож коли Юрко вдома поскаржився батькам, що з ним не хочуть грати діти у групі, батьки поцікавилися у вихователя, з чим це пов'язано. Вихователь проаналізував претензії Юрка стосовно інших дітей. Хлопчик з висновками вихователя погодився.

Щоб розв'язати цю проблему, педагог став брати участь в усіх іграх дітей, стежив за виконанням правил, заохочуючи дітей добрими словами, похвалою.

Коментар психолога:

Демонстративні діти часто мають певні труднощі у спілкуванні. У них недостатньо розвинена довільність поведінки. Вихователь поводитись цілком грамотно. Додаткову допомогу у розв'язанні цієї проблеми може надати практичний психолог дитячого садка, організувавши спеціальні комунікативні ігри.

Ситуація 8

Максима П. батьки записали на підготовчі заняття у школу, тож хлопчик нерегулярно відвідує дитячий садок. Вихователь спробував переконати батьків у важливості відвідування дошкільного навчального закладу, але мама хлопчика впевнена, що заняття у школі важливіші.

Коментар психолога:

На початку навчального року на батьківських зборах у старшій групі вихователі і практичний психолог зазвичай розказують і про переваги, і про недоліки шкільних підготовчих курсів, але рішення приймають батьки дитини. І це рішення потрібно поважати.

Ситуація 9

Тато постійно дає Мирославу В. із собою солодоці, жувальну гумку. Вихователь зауважила, що не варто цього робити. Тато досить грубо відповів, що це його особиста справа.

Коментар психолога:

У цій ситуації ефективні роз'яснювальні оголошення у роздягальні групи. Якщо і це не допоможе, необхідно звернутися до медичного працівника дитячого садка. Нехай фахівець ще раз нагадає батькам про вимоги і санітарно-гігієнічні правилах дошкільного закладу.

Цікаво, що подібні конфліктні ситуації найчастіше розв'язують саме діти: вони кажуть батькам, що приносити до дитячого садка солодощі «не за правилами».